

Xâm Anh Khoá – đôi điều suy ngẫm

Nguyễn Thị Hồng Lan

Đt: 0903222567

Xâm là một loại hình nghệ thuật âm nhạc dân gian cổ truyền chuyên nghiệp của người Việt, dành cho các nghệ sĩ hát rong, được ra đời vào khoảng-khoảng thế kỷ thứ 15-16. ...., dành cho các nghệ sĩ hát rong và khiếm thị từ nhiều thế kỷ trước. Ra đời từ khá lâu, Xâm phản ánh cuộc sống của xã hội đương thời thông qua ca dao, vè, tích truyện, các bài thơ của trí thức đương thời... Nội dung các bài hát Xâm phong phú, thường lấy tích truyện từ các câu ca dao, vè trong dân gian hoặc từ các bài thơ của các trí thức đương thời. Có nhiều bài và mang đậm tính “thời sự”, phản ánh cuộc sống của xã hội đương thời và nhiều bài mang đậm tính “tự sự” mượn đây nói đó để giải bày tâm tư nguyện vọng của con người mình. Các làn điệu sử dụng phổ biến trong hát Xâm là những làn điệu như: Xâm chợ, Tháp Ân, Huê Tình, Hà Liễu...

Xâm “Tiễn chân anh Khoá- xuống tàu” là một bài hát lấy từ bài thơ nằm trong tập thơ “Duyên nợ phù sinh” của Á Nam Trần Tuấn Khải. Nội dung của bài nói lên tâm tư của Á Nam với dụng ý mượn thơ văn để khích động lòng yêu nước, gây chí tự lập trong nhân dân chống thực dân Pháp. về... Không sử dụng các làn điệu quen thuộc của Xâm như thường lệ, bài “Anh Khoá” được hát trên làn điệu Từ điệu Sa mạc – một làn điệu rất nổi tiếng thường được ca dân gian quen thuộc của vùng đồng bằng Bắc Bộ. Việc loại hình dân gian truyền thống vay mượn để sử dụng, các nghệ nhân Xâm đã vận dụng làn điệu này thành công vào bài thơ anh Khoá. Từ đó điệu Sa mạc đã được Xâm hoá làn điệu Sa mạc đã mang lại và “tiếng vang” cho, bài “Xâm Anh Khoá” và bài thơ đó đã trở thành bài hát Xâm độc đáo được nhân dân yêu thích đón nhận. “.. Khắp ngõ phố Hà Nội, hải Phòng vang lên những Ai ơi chớ vội, Anh Khoá ơi.. kín đáo vạch ra âm mưu bọn Pháp lừa dân ta đang lính sang Tây” (trang 20, Hát Xâm – Trần Việt Ngữ NXB Âm nhạc 2002).

Bài viết tập trung vào mô tả, phân tích bài hát “Tiễn chân anh Khoá xuống tàu” từ các lời đàn hát của nghệ nhân Nguyễn Văn Nguyên, Thân Đức Chính, NSUT Hà Thị Cầu... qua tư liệu âm thanh được Viện Âm nhạc sưu tầm, lưu giữ từ năm 1978 cho đến nay. Bài “Tiễn chân anh Khoá xuống tàu” đã được ba nghệ nhân nổi tiếng trong làng Xâm là Nguyễn Văn Nguyên (Hà Nội), Thân Đức Chính (Bắc Giang), NSUT Hà Thị Cầu (Ninh Bình) trình diễn và mỗi người đều có một phong cách hát riêng. Dựa vào nguồn tư liệu do Viện Âm nhạc thu thanh, lưu trữ từ năm 1978, chỉ với một bài Xâm Anh Khoá, tác giả bài viết mong muốn so sánh lối hát của từng nghệ nhân, tìm ra sự biến chuyển của Hát Xâm (không gian trình diễn, phong cách trình diễn...). Hy vọng bài viết sẽ góp thêm phần nhỏ bé của mình vào việc nghiên cứu, truyền bá và bảo tồn nghệ thuật hát Xâm trong giai đoạn hiện nay. – Chúng tôi hy vọng rằng những bản khoản về Xâm sẽ được nghiên cứu sâu trong tới đây với hy vọng góp phần bảo tồn – phát huy nghệ thuật hát Xâm.